

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. VIII. Solvuntur argumenta contra ultimam conclusionem

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

liter constitui, sicut alia natura intellectuales: A
Sed natura Hominis, v.g. constituitur per hoc
quod sit radicaliter intellectiva, intellectione
humana & natura Angeli per hoc quod sit radi-
caliter intellectiva intellectione Angelica, unde
communiter dicitur, quod verba in definitio-
nibus non dicunt actum, sed aptitudinem: Ergo
etiam natura Dei consistit in intellectualitate
radicali, non verò in ipso intelligere actuali.

Tertio, Conceptus natura, est conceptus
principii & radicis operandi; illa enim defini-
tur primum principium motus & quietis: Ergo
nisi invertamus definitionem naturae, non possu-
mus ejus conceptum transferre in Deum, nisi
constituamus naturam divinam per principium
& radicem intelligendi.

Denique: Per illud constituitur formaliter na-
tura divina, quod participatur à gratia sanctifi-
cante; illa enim (ut suo loco demonstrabitur)
est participatio formalis naturae divinae: Sed
gratia, cum sit habitus quidam supernaturalis,
separabilis ab actu secundo, participat tantum
intellectualitatem divinam, non verò ipsum in-
telligere actuale, quod solum participatur à vi-
sione beata, per quam beati constituuntur in
actu secundo intelligentes, & videntes divinam
essentiam: Ergo natura divina per intellectu-
aliter radicalem, non verò per ipsum intelli-
gere actuale constitui.

35 Ad primum solutio constabit ex dicendis ar-
ticulo sequenti.

Ad secundum, nego Majorem: cum enim na-
tura angelica & humana sint potentiales, debent
constitui per intellectualitatem radicalem, & non
per ipsum intelligere actuale: natura verò divi-
na, cum sit actus purus, & omnis potentialitatis
expers, non potest constitui per vim intelligendi,
sive radicalem, sive proximam, sed tantum per
ipsum intelligere purissimum & actualissimum.

36 Ad tertium dicendum est, conceptum naturae,
ut sic, & prout est analogice communis ad Deum
& creaturas, esse quidem conceptum principii &
radicis respectu proprietatum, quae ab illa dima-
nant, ac proinde naturam servaret etiam hunc
conceptum & rationem in Deo, & esse eminenti
quodam modo radicem divinorum attributo-
rum: non tamen est de ratione naturae, ut sic, &
prout est analogice communis Deo & creaturis,
quod se habeat per modum principii radicalis,
v. g. proximi ad actum intelligendum, sed hoc con-
venit solum naturae intellectuali creatae, ut talis
est, & ratione potentialitatis, quae non habet lo-
cum in natura divina, cum sit actus purissimus.

Ad ultimum, concessa Majori, distingo Mi-
norem. Gratia non participat intelligere divi-
num, adaequatè, concedo: inadaquatè, nego.

37 Explicatur: Intelligere divinum, quamvis pu-
rissimum & simplicissimum, ratione tamen suae
eminentiae & infinitatis; gerit in Deo diversa
munia inadaquatè, ratione quorum potest di-
versimodè à creaturis participari: ut enim gerit
offices virtutis intellectivae, participatur à lumine
gloriae: ut supplet rationem operationis & cog-
nitionis, quae Deus beatificatur, participatur
per visionem beatam; ut autem habet rationem
naturae, participatur à gratia sanctificante: cum
enim propria ratio & conceptus naturae consi-
stat in hoc quod sit principium motus & quietis,
ac proinde radix proprietatum & potentiarum,
quae sunt principia proxima operationis; ad hoc
ut aliquid participet naturam divinam, ut na-

tura est, participare debet intelligere divinum,
sub ea ratione quae est radix divinarum opera-
tionum & attributorum: quo modo participa-
tur tantum à gratia sanctificante, non verò à lu-
mine gloriae, aut à visione beatifica: quia sola
gratia sanctificans, est radix & principium, à
quo fluunt & emanant virtutes supernaturales
& infusae, quae sunt participationes divinorum
attributorum, ut ostendemus in Tractatu de
Gratia.

§. VIII.

Solvuntur argumenta contra ultimam con-
clusionem.

38 **C**ontra ultimam conclusionem in primis ar-
guitur potest ex autoritate D. Thomae, qui
infra quaest. 26. art. 2. in corp. dicit, *In Deo non
est aliud esse & intelligere secundum rem, sed tantum
secundum intelligentiam rationem*: Ergo ex D.
Thoma intelligere in Deo non constituit natu-
ram divinam. Consequentia patet: si enim illud
esset divina natura constitutivum, non distin-
gueretur virtualiter ab esse & quidditate Dei,
subindeque in Deo esse & intelligere essent idem
non solum secundum rem, sed etiam secundum
intelligentiam rationem.

39 **C**Secundò, Natura & quidditas Dei, nihil om-
nino supponit prius, etiam secundum rationem,
& modum nostrum intelligendi: Sed intelli-
gere supponit aliquid prius in Deo, secundum ra-
tionem, & modum nostrum intelligendi: Ergo
in eo non consistit natura & quidditas Dei. Ma-
jor constat, natura enim est id quod primò con-
cipitur in re. Minor probatur: Intelligere in
Deo, cum sit operatio, secundum modum no-
strum concipiendi, supponit intelligentem, in-
tellectum, & speciem intelligibilem: Ergo sup-
ponit aliquid prius secundum rationem.

40 **C**Tertio, Intelligere divinum, saltem praesup-
ponere debet aliquod objectum virtualiter à se
distinctum, à quo specificetur, & in quod con-
naturaliter tendat: Sed illud non potest esse ali-
quid quàm essentia, vel natura divina: Ergo in-
telligere in Deo supponit naturam divinam, ac
proinde illam non constituit. Minor est certa, &
constabit ex dicendis art. 5. Major verò probatur:
Si intelligere divinum, non praesupponeret
aliquod objectum, à se virtualiter & ratione dis-
tinctum, haberet seipsum pro objecto, & sic
non esset actus directus, sed reflexus; esset enim
intelligere sui ipsius: Sed hoc videtur absur-
dum: Ergo &c.

41 **C**Confirmatur primò, Intellectio actualis sup-
ponit objecti intelligibilitatem: Ergo intelli-
gere divinum supponit prius saltem ratione es-
sentiam divinam ut intelligibilem, & conse-
quenter eam non constituit, sed supponit prius
ratione constitutam.

42 **C**Confirmatur secundò: Volitio non potest
esse primum volibile: Ergo nec intellectio pri-
mum intelligibile, unde illa debet necessarìò
supponere aliquod objectum ratione distinctum,
in quod connaturaliter tendat. Consequentia
videtur legitima ex paritate rationis: Antecedens
verò docetur à Theologo cum D. Thoma
1.2. quaest. 1. art. 1.

43 **C**Quartò, Natura Divina debet esse radix, & ra-
tio à priori omnium divinorum attributorum:
Sed intelligere in Deo non est radix, nec ratio à
priori omnium attributorum, v.g. infinitatis, æ-
ternitatis &c. non enim ideo Deus est infinitus,
aut

aut æternus, quia intelligens: Sed quia ens per A
essentiam, & immutabilis: Ergo natura divina
non constituitur per intelligere.

Denique, Si natura Dei constitueretur per
intelligere, sequeretur quod sicut peccatum
continetur in divino intelligere, ita etiam con-
tineretur in natura Dei: Consequens est falsum,
& repugnans sanctitati divinæ naturæ: Ergo
& Antecedens.

Ad primum respondeo, quod quando D.
39 Thomas dicit, *Non est aliud esse, & intelligere secun-
dum rem, sed tantum secundum intelligentiam rationem*,
loquitur de distinctione rationis, quæ fundatur
in nostro modo concipiendi res divinas per ana-
logiam ad res creatas, in quibus esse & intelli-
gere realiter distinguuntur, & unum præsuppo-
nitur ad aliud: non autem de distinctione ratio-
nis, quæ habeat fundamentum in Deo, & quæ
a Theologis virtualis appellatur.

Sed contra hanc responsionem instari potest
40 ex alia autoritate ejusdem S. Doctoris 1. ad An-
nibal dum dist. 35. quæst. 1. art. 2. ad 3. ubi inquit:
*Sicut intelligere est idem re cum esse, sed differens
ratione, ita & velle*: Sed velle differt ab essentia
divina virtualiter, & distinctione rationis fun-
data in re concepta, & non solum in modo no-
stro concipiendi: Ergo & intelligere.

Respondeo primò: D. Thomam ibi compa-
rare intelligere cum velle, solum quantum ad
genus distinctionis, in eo scilicet quod non dis-
tinguantur realiter, sed ratione, non tamen
quantum admodum. Velle enim, cum sit quid
consequens ad naturam, & pertinens ad diver-
sam lineam, distinguitur virtualiter ab illa: in-
telligere verò, cum sit constitutum naturæ, ab
ea solum distinguitur, distinctione rationis ra-
tio cinantis, & ex parte conceptus formalis, non
objectivi.

Secundò dici potest, D. Thomam in eo loco
non loqui de intelligere essentiali, & constituti-
vo naturæ, sed de scientifico, & attributali, quod
virtualiter distinguitur à natura divina, sicut &
velle.

Tertio responderi potest, illum loqui de es-
sentia divina, ut habet rationem transcendentis
in creati & significat ipsam substantiam, & enti-
tatem increatam Dei, in qua acceptione, essen-
tia divina virtualiter distinguitur ab intelli-
gere, sicut & velle.

Ad secundum respondeo concedendo quod
41 intelligere sub conceptu formali actionis ema-
nantis ab aliquo principio, non est natura divi-
na formaliter, neque ratio constitutiva illius,
nostro modo intelligendi, ut diximus in quinta
conclusionone: tamen sub conceptu formali ulti-
mæ actualitatis complete, & per se subsistentis
in ordine intellectuali, est ratio constitutiva di-
vine naturæ, ut in ultima conclusionone ostendi-
mus. Et in hoc sensu usurpat D. Thomas intelli-
gere infra quæst. 14. art. 4. cum ait, quod *intelli-
gere Dei est ejus substantia*, ut patet ex his quæ dicit
in eodem articulo, in respons. ad 2. & 3.

42 Secundò respondetur, quod licet de ratione
operationis finitæ & limitatæ, & quæ est tan-
tum operatio, sit præsupponere principium à
quo egreditur, non tamen de ratione operatio-
nis infinitæ & illimitatæ, & quæ est eminenter
formaliter operatio: intelligere autem in Deo
infinitum est, ac illimitatum, & continet emi-
nenter formaliter rationem operationis, spe-
ciei intelligibilis, & principii tam proximi,
Tom. I.

quàm radicalis intelligendi, eo ferè modo quo
anima rationalis eminenter formaliter continet
vegetativam & sensitivam: unde sicut illa in
homine non solum est principium intelligendi,
sed etiam vivendi, & sentiendi: ita etiam in-
telligere in Deo, non solum est operatio, & in-
tellectio, sed etiam principium operans, & in-
telligens, intellectus, ac species intelligibilis, si-
ne distinctione etiam virtuali, cum sola distin-
ctione rationis, petat ex habitudine ad creatu-
ras, & ex modo nostro concipiendi res divinas,
per similitudinem & analogiam ad creatas.

Ad tertium nego Majorem: Cum enim obje-
ctum petat uniri intellectui, & quò perfectior
est intellectus, eò majorem cum suo objecto pos-
tulet unitatem; intellectus divinus ad eum
tandem gradum perfectionis, eminentiæ, ac
simplicitatis pertingit, ut sine ulla etiam ratio-
nis distinctione (saltem virtuali, & cum fun-
damento in re) ipsum intelligere constitutum,
sit idem cum suo objecto. Unde D. Thomas in-
fra quæst. 14. art. 2. *Cum Deus nihil potentialita-
tis habeat, sed sit actus purus, oportet quod in eo in-
tellectus, & intellectum, sint omnibus modis idem*, Qui-
bus verbis excludere videtur distinctionem et-
iam virtualem inter intelligere divinum & ejus
objectum: si enim hæc virtualiter inter se dif-
ferrent, non possent dici esse omnibus modis id-
dem. Ad probationem ejusdem Majoris, dicen-
don est, intelligere divinum eminentissimo
modo esse simul reflexum, & directum: reflex-
um, quia est intelligere sui; directum, quia
non habet aliud objectum, ad quod per se primò
& connaturaliter tendat.

Ad primam confirmationem, distingo An-
tecedens: Intellectio actualis supponit objecti
intelligibilitatem: in actu permixto potentia, 44
concedo: in actu puro, & excludente omnem
potentialitatem, nego: de ratione enim actus
puri, est non solum esse per se intelligentem in
actu primò, sed etiam per se intellectum in actu
secundo: ex quo inferunt Thomistæ, in visione
beatifica essentiam divinam supplere non solum
rationem speciei impressæ, & objecti intelli-
gibilis, sed etiam speciei expressæ, & objecti actu
intellecti, seu verbi, & termini intrinseci intelle-
ctionis.

Ad secundam confirmationem, concessio An-
tecedente, nego consequentiam & paritatem:
Ratio disparitatis est, quia volitio, cum sit in-
clinatio consequens ad naturam, supponit aliquid
prius, nempe bonum naturæ, quod debet pri-
mò velle: secus est de intelligere, quod est pri-
ma operatio naturæ intellectualis, & veluti pri-
ma radix, & origo cæterarum.

Ad quartum respondeo, intelligere in Deo ef-
fer radicem omnium attributorum, eum hoc ta-
men discrimine, quod eorum quæ pertinent ad
45 operationem, qualia sunt scientia, sapientia, vo-
luntas, amor, justitia, misericordia, &c. est per
se & immediatè radix: eorum verò quæ perti-
nent ad esse, & quæ sunt veluti modi divinæ na-
turæ, vel ejus proprietates quasi transcendentia-
les, qualia sunt infinitas, immutabilitas, æterni-
tas, veritas, bonitas, &c. non est radix imme-
diatè & per se, & sub conceptu formali intelle-
ctionis, sed mediatè ratione entis increati, &
actus puri in illa imbibiti. Sicut in homine pro-
prietates, quæ illi conveniunt formaliter quæ ra-
lis est, ut risibilitas, vis admirativa &c. sequun-
tur ad ipsum, mediatè rationalitate, & differen-
tia spe-

ria specifica: alia verò quæ sunt magis communes, ut esse dormitivum; vel quæ sunt transcendentes, ut ratio unius, veri, & boni, sequuntur ad ipsum, mediante gradu generico animalis, vel media ratione entis in ipso transcendenter inclusa.

Ad ultimum nego sequelam Majoris: quamvis enim peccatum contineatur in divino intelligere, non tamen propterea dici potest illud contineri in natura divina, formaliter quæ talis est: quia quando dicitur peccatum contineri in natura divina, sensus est, illud in ea contineri tanquam ejus effectum, vel sicut ejus proprietatem, quod repugnat divinæ sanctitati: ut autem dicatur contineri in intelligere divino, satis est quod in eo contineatur per modum objecti cogniti.

Potest etiam absolute negari, peccatum contineri, etiam per modum objecti cogniti, in intelligere constitutivo naturæ divinæ: quia ut dicemus in Tractatu de scientia Dei, intelligere divinum, sub ea ratione quæ est naturæ divinæ constitutivum, non se extendit ad creaturas, nec proinde attingit peccata, sed solum quatenus est attributale & scientificum: unde ex eo quod Deus cognoscat peccata, solum inferri potest, ea contineri in scientia Dei, non tamen in ejus natura vel essentia.

ARTICVLVS II.

Quæ formalitates ad intellectum spectantes, in Deo constituenda sint?

Hujus difficultatis resolutio necessaria est ad plenam & perfectam notitiā eorum quæ diximus articulo precedenti; ideoque eam hic inferimus, quamvis plures illam rejiciant usque ad questionem 14. Ut autem status questionis clarè percipiatur.

Sciendum est, plura in intellectu creato inveniri, de quibus dubitari potest, an sint etiam in intellectu divino constituenda. Primum est immaterialitas, de qua potest esse dubium, an sit in Deo radix, & ratio à priori intellectualitatis. Secundum est potentia intellectiva, quæ est principium proximum intelligendi. Tertium, species objectivè concurrentes, & complexus, ac secundans ipsam potentiam ad actum intelligendum. Quartum, habitus intellectuales ad intelligendum facilitatem præstantes. Quintum, ipsa intellectio. Sextum, species expressa, seu verbum, quod est terminus ejus intrinsecus. Denique, objectum formale & primum, tam motivum, quam terminativum. De his ergo omnibus dubitatur, an formaliter, vel tantum eminenter in Deo reperiantur? Pro resolutione primæ difficultatis sit.

§. I.

An immaterialitas in Deo sit radix intellectualitatis?

Negativam sententiam tenere quidam, quos sine nomine refert Aureolus in 1. dist. 35. art. 2. afferentes ex immaterialitate non inferri à priori intellectualitatem activam, sed tantum à posteriori, & arguunt: quatenus ex negatione materię colligitur nobilitas entis, cui nobilis operatio debetur, & consequenter cognitio. Pro qua etiam sententia referuntur Ocham

A & Gabriel in 1. dist. 35. quest. 1. art. 1. quibus ex recentioribus adhæsit Raphaël de Averfa infra quest. 14. sect. 1. ubi docet rationem quæ D. Thomasi probat, Deum esse summè intelligentem, quia est summè immaterialis, demonstrativam non esse, sed solum ex probabilibus principiis procedere.

Sententia tamen affirmativa, quæ asserit immaterialitatem esse rationem à priori intellectualitatis, ac proinde rationem D. Thomæ esse demonstrativam, & à priori, saltem quoad nos, communis est, non solum apud Thomistas, sed etiam apud extraneos, eamque tenent Suarez 2. tomo Metaph. disp. 35. sect. 5. Molina, Granadus, Herice, & alii; quæ sententia non aliter est probanda, quam rationem D. Thomæ explicando, & objectionibus in contrarium respondendo.

Ratio ergo D. Thomæ sic proponitur. Immaterialitas est ratio cur aliquid sit cognoscitivum: Sed Deus est summè immaterialis: Ergo & summè cognoscitivus, & consequenter intelligens; nam supremè inter omnes cognitiones, est intellectio. Minor est certa, immaterialitas enim, vel sumitur pro exclusione materię, vel pro exclusione potentialitatis, vel pro elevatione supra materiam, & non immersione in illam: Deus autem, cum sit actus purus, materiam & potentialitatem omnem excludit, & supra omnem conditionem materię elevatur. Major autem ostenditur primò ex Philosopho 2. de Anima textu 124. ubi docet quod plantæ non cognoscunt, quia materiales sunt; sensus autem cognoscitivus est, quia est receptivus specierum sine materia, & consequenter aliquoties immaterialis, id est materię conditionem excedens. Intellectus etiam humanus est magis cognoscitivus, quia magis immaterialis, id est magis separatus à materia, & minus immixtus illi, ut docetur 3. de Anima textu 4. Item quia Angelus in immaterialitate superat animam rationalem, utpotè nec dependens à materia, nec illam informare potens, animam rationalem in cogitando excedit: Ergo immaterialitas est ratio cur aliquid cognoscitivum sit. Unde egregiè Tertullianus lib. de Anima cap. 20. *Optimitas sapientiam impedit, exilitas expedit.*

Secundò probatur: Immaterialitas est ratio cur aliquid sit intelligibile in actu, ut enim docet D. Thomas. Contra Gentes c. 44. ex hoc formæ sunt intellectæ in actu, quod sunt sine materia, id est per hoc quod abstrahuntur à conditionibus materialibus, cum quibus ad extra inveniuntur: Sed intelligibile in actu fit unum cum intellectu intelligente in actu: Ergo immaterialitas est etiam ratio activæ intelligibilitatis.

Tertiò probatur: In hoc cognoscencia differunt à non cognoscencibus, quod hæc nihil habent nisi formam suam tantum: illa verò, præter formam propriam, nata sunt habere in se etiam formam rei alterius, per speciem repræsentativam illius: Sed capacitas habendi formas aliarum rerum, convenit ratione immaterialitatis: Ergo immaterialitas est ratio cognoscibilitatis activæ. Major constat, nam species rei cognitæ est in cognoscente, & per eam fit intellectus in actu: At species repræsentativè continet formam & naturam objecti: Ergo cognoscens, natum est habere in se formam rei quam potest cognoscere. Unde Philosophus 3. de Anima tex. 37. docuit animam esse quodammodo omnia, quia est